

УДК: 94:355.02(44:494)"1453/1715"
Примљено: 30. септембра 2010. године
Прихваћено: 20. октобра 2010. године
Оригинални научни рад

АСС. МР ДАЛИБОР М. ЕЛЕЗОВИЋ
Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Филозофски факултет, Катедра за историју

ХРОНИКА АНОНИМНОГ АУТОРА О ШВАЈЦАРСКОМ НАЈАМНИШТВУ Прилог историји историографије раног модерног доба

Рад представља прилог проучавању историје историографије раног модерног доба анализира хронику анонимног аутора, насталу у XVIII веку у швајцарском граду Фрибургу. Рукопис разматра историју швајцарског најамништва и швајцарско-француског савезништва у времену између 1453. и 1715. године.

Кључне речи: хроника, рукопис, историја, историографија, најамништво, Швајцарска, Француска

Бисер швајцарске историографије раног модерног доба представљају илустроване хронике, рукописна дела на папиру или пергаменту, украшена бројним илустрацијама које су читаоцу стварале јаснију слику историјске приче. Поред научне, велика је њихова културна и уметничка вредност, а питање илустратора који су на њима радили још заокупља научну пажњу. Поред илустрованих, у овом периоду је настао велики број рукописних хроника које нису имале илустрације, али које такође заузимају важно место у историографији. Највећи број ових рукописних хроника настао је у XV и XVI веку, упоредо са развојем штампарства, но пракса писања хроника настављена је током XVII и XVIII века. „Историјски град“ Фрибург, стари образовни центар, место је настанка знатног броја хроника током раног новог века. Вредну научну студију која се бави овом проблематиком објавио је још пре једног века познати историчар Алберт Бихи у којој је обрадио тада познате фрибурушке хронике. Он указује на обиље и вредност ове врсте историографских дела и потребу да се она критички обраде. Утврдивши да је један део ових хроника настао из пера аутора који су остали анонимни, истиче да треба уложити напор и утврдити име аутора и његове биографске податке. Још један

проблем се испречио овом истраживачу, сазнање да се знатан део сачуваних хроника налази у приватном власништву, те да из тог разлога нису доступне.¹

Данас се фрибуршке хронике чувају у посебном фонду државног архива у овом граду, чији је фондус обogaћен многим примерцима из приватних колекција у међувремену предатих архиву. Једна од њих је хроника која је предмет наше анализе, Бици је не наводи, она спада у оне које су после његове студије постале доступне стручној јавности и која је као и знатан број других, чекала на стручну обраду. На насловној страни рукописа пише да она „разматра савезништво и спољну службу Швајцараца“. Хроника је без илустрација и у том погледу нема уметничког значаја, обима је осамнаест страна и писана је на папиру француском хуманистиком. Рукопис има и напомене, исписане на левој маргини листова, у којима аутор појашњава нека питања из текста. По времену настанка, хроника спада у касније, а према подацима у тексту може се датирати да је настала 1716. године. Наиме, аутор је као оквирне године своје студије узео 1453. и 1715. годину, да би на крају историјског прегледа швајцарско-француских војних односа, резимирао да „до сада“ (подвукао Д. Е.), ти односи трају већ 263 године. Резултат збира тог броја и почетне године савезништва (1453), је 1716, што сматрамо да је година настанка хронике.²

У тексту није наведено име аутора, па ће оно према несумњиво његовој жељи, остати покривено велом тајне. Оно што је за истаћи јесте аналитички приступ једном од најинтересантнијих историјских питања тога периода европске прошлости. Аутор се није ограничио на пуки хронолошки преглед швајцарске спољне војне службе и швајцарско-француског савезништва, већ се упустио у оцену узрока и последица које су настале у вези са овим историјским питањем. Треба нагласити и хронолошку тачност у прегледу историје швајцарског најамништва и швајцарско-француских односа. Писац се определио за временски оквир између два важна датума у швајцарско-француским односима, споразума Швајцараца и Шарла VII (1422–1461) из 1453. године и савеза са Лујем XV (1715–1774) из 1715. године.³

Швајцарци су се још од успостављања савеза прославили у Европи као непобедиви ратници и у периоду од два века, у више наврата поразили тадашње велике европске силе. Војна слава препоручила их је да буду тражени као најмници на страни француских краљева, Хабзбурговаца и италијанских република а швајцарска гарда више од петсто година чува папу. Први пораз су доживели од Франсоа I (1515-1547), у „бици дивова“, код Марињана 1515. године, који је за последицу имао потписивање „вечног мира“, између Конфедерације и Француске 29. новембра 1516. године у Фрибургу. Старија швајцарска историографија је спољну војну службу сматрала тамном страницом у историји Конфедерације, штетном за њену националну кохезију и државну афирмацију. Новија историографија различито гледа на ово питање и истиче позитивне вредности ове појаве, рехабилитујући најамништво и уздижући његову улогу до

¹ Albert Büchi, „Die Chroniken und Chronisten von Freiburg im Üeschland“, Jahrbuch für Schweizer Geschichte, Bd. 30, Bern: Allgemein geschichtsforschenden Gesellschaft der Schweiz, (1905): 201–202.

² „Considérations sur les alliances avec les cantons suisses, XVe-XVIIIe s.“, Archives de l’Etat de Fribourg, Chroniques 63 (Fonds), 9.

³ Исто.

битног елемента националног идентитета. Овај тренд се задржао током XX века а од седамдесетих година историографија која проучава ово питање више пажње поклања социјално-економском и политичко-дипломатском аспекту најамништва, менталитету, традицији и локалним утицајима.⁴

Термином „разматрања“ у наслову, аутор је наговестио да ће се упустити у анализу и оцену швајцарске спољне војне службе. Он почиње рукопис тврдњом да је швајцарско војно савезништво са Француском старо колико и швајцарска сувереност а да се оно најпре озваничило споразумом о миру Француске и девет кантона у Енчисхајму 28. октобра 1444. године. Следећи споразум између Швајцараца и Шарла VII из 1453. године он сматра почетком њиховог савезништва. Ове споразуме он оцењује као оне који су у данашњој дипломатији познати као „споразуми о разумевању“, те да су они само наговештавали будуће односе. Првим споразумима су се стране обавезале о ненападању и дозволи проласка њихових војски преко територије потписница. Исти споразум ратификовали су амбасадори наведених кантона и Луј XI (1461–1483), у Абервилу 27. новембра 1463. године, док је наредни споразум из 1470. године допуњен одредбом да ниједна страна неће пружати помоћ заједничком им непријатељу војводи од Бургундије. Луј XI је сковао план да помоћу Швајцараца елимише бургундску државу, стога је споразум проширио, дајући им нове повластице. Био је то споразум који је представљао прекретницу у односима Конфедерације и Француске. Он прописује накнаду кантонима од 20.000 франака и 4 и по златника месечно сваком појединцу који ће служити у француској војсци. Луј XI је план реализовао, искористивши Швајцарце у обрачуна са бургундским војводом Шарлом Храбрим (1467–1477).⁵ Нови савезници су бургундског војводу потукли најпре код Грансона (1475), затим Муртена (1476), и најзад код Нансија (1477), где је бургундски војвода погинуо а његова држава ликвидирана. Наредни француски краљ Шарл VIII (1483–1498), утврдио је споразум са шест кантона 4. августа 1484. године, који је представљао континуитет са претходним и обезбедио учешће швајцарских најамника на француској страни у италијанском походу. Споразум са Лујем XII (1498–1515), Швајцарци су потписали у Луцерну 16. марта 1499. године у духу претходних споразума о савезништву. Односио се на војну службу, исплату кантонима 20.000 франака у периоду од десет година и плате најамницима за учешће у рату.⁶

Савезништво које је постало традиционално, прекинула је вешта ватиканска дипломатија, папе Јулија II (1503–1513) и Лава X (1513–1521), који су како хроничар каже: „на спретан начин“, окренули Швајцарце у италијанским раговима против Француске. Непобедивост Швајцараца која је трајала два века прекинута је код Марињана 1515. године када су поражени од стране Франсоа I. Нејединство и пораз код Марињана, како аутор пише „узбиљили“ су Швајцарце који су са Франсоом I закључили „вечни

⁴ Max Schafroth, „Der Fremddienst: Kurzfassung eines Vortrages vor der Schweizerischen Vereinigung für Militärgeschichte und Militärwissenschaften“, Schweizerische Zeitschrift für Geschichte, Vol. 23, Bern: Schweizerische Gesellschaft für Geschichte, (1973): 73–87.

⁵ Jean-René Bory. *Les Suisses au service étranger et leur musée*, (Nyon: Courrier de La Côte, 1965), 55–56; Arthur Mojonnier, *Histoire de la Confédération*, (Zurich: Editions Stauffacher, 1967), 198–200.

⁶ CH AEF Chroniques 63, 1–3.

мир“ у Фрибургу 1516. године. Овај уговор, по аутору одсликава суштину дотадашњих односа Конфедерације и Француске, којим су потврђене трговачке и друге повластице свим кантонима. Према уговору Франсоа I је исплатио конфедерацији тринаест кантона 700.000 златника, накнаду од 2.000 франака сваком кантону, укључујући Вале⁷ и савезне земље. По тим одредбама „тврђаве“ Лугано, Локарно, Мендризио и Белинцона⁸ припали су Конфедерацији. Наводи и одлуку по којој су кантони могли да се одреде између 300.000 златника или градова Лугана, Лукарна и Мендризија. Да су се одлучили за прву варијанту, онда би само град Белинцона припао трима старим кантонима Урију, Швицу и Унтервалдену. Даље одредбе уговора прецизирале су будуће односе, у првом реду да ниједна страна неће дозволити боравак непријатељских трупа друге стране на својој територији. Важна одредба је била и та да Швајцарци неће служити „принчевима и господарима који би хтели наудити француском краљу“. Одредба се односила на све суседне земље „са ове или оне стране планине“, тј. Алпа.⁹ Вечни мир у Фрибургу био је прекретница у спољној политици Швајцараца, од тада Конфедерација води неутралну политику а тај курс је задржала до данас.¹⁰

Краљ Анри II (1547–1559), потписао је у Золотурну 4. јуна 1549. године уговор са једанаест кантона и њиховим савезним земљама, којим је повећана новчана накнада кантонима. Француски краљ је у случају спољне агресије могао да ангажује потребан број швајцарских најамника, али не више од 13.000 и мање од 6.000. Плата војника је била 4 и по златника а официра „према обичајима претходних, покојних француских краљева“. Француска се обавезала да не раздваја швајцарске официре и војнике, као и да „службу врше на копну а не на мору“. Шарл IX (1560–1574), је 1564. године обновио споразум са Швајцарцима са истим одредбама као и његов отац и допуном да се најамницима исплати награда у висини месечне плате у случају победе у важној бици. Писац швајцарску храброст илуструје њиховом славном победом против „римске пешадије“, у бици код Дорнаха 1499. године када су поразили Максимилијана I (1493–1519). Анри III (1574–1589), је уговоре са Конфедерацијом обновио 1582. године.¹¹

У хроници се посебно истичу добри односи Швајцараца са Анријем IV (1589–1610), и наводи: „О томе сведоче историјски документи, да су га Швајцарци добро и верно служили, и увек му били пријатељи.“ Споразум је остао на снази и за време Луја XIII (1610–1643), а обновио га је 1653. године Луј XIV (1643–1715), првобитно са кантоном Золотурн, а постепено су споразуму приступили и остали кантони до 1658. године. Луј XIV је одржавао одличне односе са кантонима и учврстио их је новим уговором у Золотурну из 1663. године са тринаест кантона. У том духу он је одржавао везу са „...најстаријим и највернијим савезницима Француске...“, желећи да се тако настави и после њега. Пред смрт је 9. маја 1715. године потписао уговор са Швајцарцима, а

⁷ Кантон Валеу то време је биоу специјалним везама са швајцарским кантонима, још од 1529. године а Конфедерацији је приступио после Бечког конгреса 1815. године.

⁸ Данас Кантон Тичино, чији је главни град Белинцона.

⁹ CH AEF Chroniques 63, 4–5.

¹⁰ Jean-René Bory. *Les Suisses au service étranger et leur musée*, (Nyon: Courrier de La Côte, 1965), 60–63.

¹¹ CH AEF Chroniques 63, 6–7.

због сложених политичких околности, приступили су му само католички кантони и Република Вале.¹²

Расправа је конципирана тако што је најпре дат историјски преглед савезништва Конфедерације и Француске а затим се у већем делу текста анализира ово историјско питање. Аутор је настојао да објасни уроке и последице најамништва, као историјске појаве, на развој швајцарске државе и друштва.

Он првенствено истиче повољан геостратешки положај Конфедерације на важним путевима између Француске и Немачке, с једне стране, и Италије и Савоје с друге стране. Такво стратешко место омогућило је да швајцарски кантони постану предмет интересовања суседних великих држава које су настојале да их придобију на своју страну. Овај простор, на коме су људи били необичне физичке снаге, „...рођени за ратовање...“, ослободио се „...крвавом борбом...“, од моћне хабзбуршке куће, љубоморно чувајући своју слободу. Отимање о савезништво са Швајцарцима, он илуструје податком када су швајцарски најамници у италијанским ратовима прешли на страну немачког цара Максимилијана I а да је у то време у њиховом финансирању учествовао и енглески краљ Хенри VIII (1509–1547), противник Француске.¹³

Аноним апострофира четири основна фактора која су нагнала Француску на савезништво са Конфедерацијом. Прво су традиционални добросуседски односи, како истиче „сличних народа“, међу којима није постојало ривалство, како због различите величине тако и због старог демократског уређења у кантонима, које није подразумевало освајачку политику. Други чинилац је што је Француска у Швајцарцима препознала штит, којим се „...загради као непробојним бедемом, много јачим него што би то биле тврђаве, чија би изградња коштала милионе франака.“ Овај битан фактор Француска је наметнула Конфедерацији кроз споразуме, којим су се Швајцарци обавезали да неће дозволити непријатељима Француске пролаз преко територија кантона. Трећи битан елемент који се наглашава јесте да је Француска од швајцарских кантона добијала значајне војне снаге, чија је улога била пресудна у многим ратовима. У четвртој тези објашњавања швајцарско-француских војно-политичких односа, аутор износи једну романтичарску тврдњу да Швајцарци нису били најамници, и да „...нису мотивисани платом...“. Он ову тврдњу вешто поткрепљује чињеницом да су кантони поштовали споразуме, „...чашћу гарантујући њихово поштовање...“, те да су ти споразуми осигуравали безбедност обема државама. „Плате које су примали небитне су у поређењу са њиховом храбрим и оданом службом француском краљу.“ Тиме аутор одбацује „...стари приговор...“, да су швајцарски најамници скупо наплаћивали своју службу, наводећи да је чак и у време неповољних реформи француског министра војске Лувоа¹⁴, у француској војној служби било 33.000 Швајцараца.¹⁵

Наводећи благодати швајцарско-француског савезништва аутор наглашава да су Швајцарци имали велике користи од њега. Истиче да је тиме изграђена велика национална слава непобедивих ратника о чије су се војничке услуге отимали тадашњи највећи владари Европе. Овим савезништвом они су успели сачувати своју независност од

¹² CH AEF Chroniques 63, 8–9.

¹³ CH AEF Chroniques 63, 9–10.

¹⁴ Франсоа Мишел Лувоа (1641–1691), министар војни Луја XIV.

¹⁵ CH AEF Chroniques 63, 11–14.

Царства, не дозвољавајући Хабзбурговцима да се врате на њихове некадашње поседе у Швајцарској, и били су баријера између централног дела њихове државе и поседа освојених у Италији. Велику ставку представљала је и надокнада кантонима коју су француски краљеви исплаћивали од времена Луја XI. Швајцарска је планинска земља и то не омогућава становништву довољан приход од пољопривреде што је надокнађивано приходима од војне службе. Важна корист савезништва биле су и одредбе о слободној трговини Швајцараца у Француској, како робом произведеном у Конфедерацији, тако и страном. Аутор истиче да ове трговинске олакшице нису ишле на штету француског буџета јер су кантони увозили и значајну количину робе из Француске. Он износи пример да само Кантон Луцерн сваке године купује у Француској вина у вредности преко 400.000 ливри.¹⁶

Хроничар на крају закључује „...на основу свега изложеног...“, да је савезништво двеју држава корисно за обе стране и да представља најбољи гарант њихове стабилности и суверености. Односи су уређени према интересима обеју страна и договору чију би „...дуговечност требало одржавати...“ Посебно треба истаћи улогу швајцарских трупа у одбрани и очувању француске државе „...према чему се треба односити с поштовањем“.¹⁷

Оцене и закључци анонимног историчара изнесени у хроници, мада оптерећени оновременим схватањима, на својеврстан начин одсликавају развој ондашње историографске мисли. Његова анализа представља искорак у тумачењу швајцарског најамништва а неке ставове којима афирмише ову појаву, подржава и савремена историографија.

ИЗВОРИ:

Suisse, [Archives de l'Etat de Fribourg](#), *Chroniques 63 (Fonds)*, „Considérations sur les alliances avec les cantons suisses, XVe-XVIIIe s.“

ЛИТЕРАТУРА

- Bory Jean-René. *Les Suisses au service étranger et leur musée*. Nyon: Courrier de La Côte, 1965.
- Брајзах Ернст. *Историографија: стари век, средњи век, ново доба*. Београд: Clio, 2009.
- Büchi Albert, „Die Chroniken und Chronisten von Freiburg im Üeschtland“. *Jahrbuch für Schweizer Geschichte*, Bd. 30, (1905) Bern: Allgemein geschichtsforschenden Gesellschaft der Schweiz: 177–326.
- Mojonnier Arthur. *Histoire de la Confédération*. Zurich: Editions Stauffacher, 1967.
- Schafroth Max, „Der Fremddienst: Kurzfassung eines Vortrages vor der Schweizerischen Vereinigung für Militärgeschichte und Militärwissenschaften“. *Schweizerische Zeitschrift für Geschichte*, Vol. 23, (1973) Bern: Schweizerische Gesellschaft für Geschichte, 73–87.

¹⁶ CH AEF Chroniques 63, 15–17.

¹⁷ CH AEF Chroniques 63, 18.

ASS. M. PHIL. DALIBOR M. ELEZOVIĆ

University of Priština with temporary Head Office in Kosovska Mitrovica

Faculty of Philosophy, Department of History

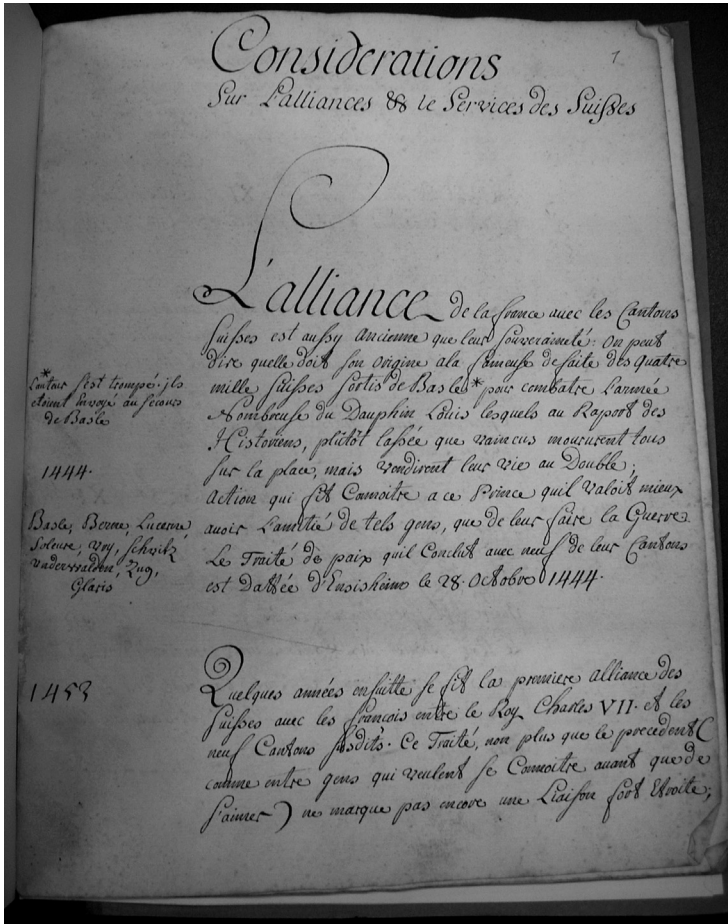
THE CHRONICLE OF THE ANONYMOUS AUTHOR
ABOUT SWITZERLAND MERCENARY
Contribution to the early modern age history of historiography

Summary

The chronicle of an unknown author from the eighteenth century deals with the Swiss-French military and political relations from the fifteenth to the eighteenth century. The chronicle was written on paper in French, in Humanist typeface, on eighteen pages. The author is not restricted to a chronological overview of the Swiss foreign military service and the Swiss-French alliance in this manuscript, but had gone into assessing the causes and consequences that have arisen in connection with this historical issue. His assessments and conclusions, though burdened with the contemporary understanding, are a step further in the interpretation of a Swiss mercenary and many facts with which this phenomenon is asserted are also supported by the modern historiography.

Key words: chronicle, manuscript, history, historiography, mercenary, Switzerland, France

(Насловна страна хронике, снимко: Далибор Елезовић)